

**INTERCULTURAL AND IDENTITARY DIALOGUES IN THE DRAMATIC TEXT.
VLAD ZOGRAFI**

Elena Iancu, PhD Student, "Dunărea de Jos" University of Galați

Abstract: After the sedimentation of the experiences suggestive of a decadent era, Vlad Zografi (b. 1960, Bucharest) illustrates the attraction and separation of cultures in Petru sau petele din soare [Petru or the Solar Spots], the difference aiming both at a Soleil Couchant, but also at a Soleil Levant. From the perspective of the Romanian space – strategic, transitory and suggestible – one may note the dialogue between cultures (in the dramatic time), translated into a complex discourse, which reveals characters projected in accordance with the determination of history, memory, and identitary configuration.

Keywords: era, drama, culture, dialogue, imaginary

Prozator, traducător, personalitate activă în plan jurnalistic, editor al colecției de cărți de știință la Editura Humanitas¹, Vlad Zografi este cunoscut îndeosebi pentru operele sale dramatice (*Isabela, dragostea mea*, 1996; *Oedip la Delphi*, 1997; *Regele și cadavrul*, 1998; *Viitorul e maculatură*, 1999; *America și acustica*, 2007; *Petru*, 2007; *Toate mințile tale*, 2011), după cum demonstrează, printre altele, premiile obținute și dese nominalizări. Înscriindu-se în lista autorilor ce au depășit „divorțul catastrofal”², cum însuși precizează, dintre sfera umanistă și cea științifică, Zografi este un literat care a studiat fizica, domeniu justificat prin apel la caracterul considerat „curat”, „mai puțin murdar ideologic” în acea perioadă. Anul 1990 a marcat atât obținerea unei burse doctorale la Paris pe linia specializării inițiale, cât și debutul său în *România literară* cu o povestire, însoțită de prezentarea criticului Nicolae Manolescu, deși punerea replicilor pe hârtie se înregistra din perioada studenției³. De origine albaneză, autorul punctează că din punct de vedere cultural, este „sută la sută” român, dramatismul temperamental părănd însă a aparține obârșiei. Simțindu-se apropiat de cultura rusă, spaniolă și germană, nu se declară a fi filofrancez, căci: „În Franța m-am simțit oarecum așa cum s-a simțit Petru cel Mare când a ajuns la Paris, eu fiind poate mai puțin barbar decât acesta, dar destul de violent în reacții. Cultural, Franța mie-mi e străină. Eu am ajuns acolo din întâmplare: ca în piesa lui Molière, *Le Médecin malgré lui*”⁴.

Această afirmație trimite la *Isabela, dragostea mea*, volum apărut sub egida UNITER, cu o prefață de Monica Lovinescu⁵ și cu o introducere de Marian Popescu, distins cu premiul

¹ „Eu m-am ocupat la un moment dat de cărți de literatură și am renunțat, pentru că gusturile mele sunt într-un raport destul de rău cu gustul publicului.”, Iordache, Andreea, *Interviu cu Vlad Zografi, Conferințele Șaguna*, disponibil online: <https://conferinteleșaguna.wordpress.com/interviu-cu-vlad-zografi/>.

² Martin, Matei, *Vlad Zografi: dramaturg & editor, Dilemateca*, anul VII, nr. 71, 25 aprilie 2012, disponibil online: <http://dilemaveche.ro/sectiune/dilemateca/articol/vlad-zografi-dramaturg-editor>.

³ Aruncând „podul în aer”, „în ultimul an de facultate, fiind mai liber, m-am apucat să scriu o piesă. N-am terminat-o... era cam prin 1985. Și-am mai scris, mai am vreo zece piese, dar neduse la capăt.”, în Popescu, Marian, *Interviu cu Vlad Zografi: „Eu nu pot să scriu teatru decât despre o epocă decadentă... Și, de fapt, toate epocile sunt decadente.”, Semnal teatral*, 5-6 (9-10), Ed. UNITEXT, București, 1996, p.7.

⁴ Iordache, Andreea, *Interviu cu Vlad Zografi, Conferințele Șaguna*, disponibil online: <https://conferinteleșaguna.wordpress.com/interviu-cu-vlad-zografi/>.

⁵ Constantinescu Marina afirmă că : „Am citit Petru în manuscris, înainte să fie pus la Satu-Mare. N-am să uit niciodată entuziasmul cu care Monica Lovinescu și Virgil Ierunca au primit acest text. Piesele lui Vlad Zografi sunt atât de actuale și de puternice așa cum s-a dovedit și

pentru debut al Uniunii Scriitorilor, în care a fost inclusă și piesa *Petru sau petele din soare*, ce a obținut, la rândul său, premiul Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru, secțiunea română. Reeditarea operei în 2007 la editura Humanitas presupune, pe coperta a patra, în „mărturia” autorului, o însumare de aspecte privind actul de facere a textului, precum și grile de lectură și de receptare. După o decantare a experiențelor⁶, scrisă în primăvara lui 1995, „într-un timp scurt, cam o săptămână”, piesa nu vizează „ciocnirea civilizațiilor” în ciuda punerii față în față a două lumi, a Occidentului și a estului Europei, ci evidențiază într-o manieră dramatică originală, în schimb, specificitatea fascinantă a fiecărei arii culturale înfățișate, perspectiva de creație fiind cea a „avocatului fiecărui personaj”. Buna primire a piesei a condus, pentru un anumit timp, la ideea continuării subiectului în variantă „înțoarsă”, prin aducerea francezilor în Rusia. Aceasta ar fi fost în viziunea lui Zografi ca „un fel de *Rambo II* sau *Greu de ucis II*”, ceea ce l-a determinat să nu o mai scrie, conștient fiind de faptul că filmul „lasă o amprentă foarte puternică asupra imaginarului colectiv”. Astfel, „de atunci, *Petru* a rămas o insulă barocă, luxuriantă și paradoxală, pierdută în mijlocul oceanului. Și, pentru mine, un capăt de drum”.

Având la bază vizita țarului Rusiei în Franța, textul dramatic în două acte prezintă cursul unei căutări continue a sinelui, a identității (PETRU: Nu știu cine sunt⁷, *parcă privind în gol*), a umanului, până la urmă, întrucât „grotescul și comicalul îngheață, făcând loc meditației”⁸. Fără intenția de a trata tematic istoria care este „o femeie prea atrăgătoare și mult prea vicioasă”⁹, în ciuda referinței temporale precise din preambulul piesei (7 mai 1717) și a utilizării „vorbilor adevărate” ale lui Petru („Ei, da, trei vorbe... sau două... Dar a trebuit să scriu asta, că doar n-o să fac, așa, ca Eugen Barbu...”), sustrăgând încadrarea piesei, deci, în categoria teatrului istoric, dar și a celui documentar, autorul precizează: „Da, sigur, am citit cartea lui Henri Troyat, apoi memoriile lui Saint Simon (...). Orice scriitor se sprijină și pe altceva decât pe imaginația lui”¹⁰, menționându-i în acest sens pe Dostoievski, ce și-a conceput operele pornind de la cronicile de tribunal publicate, și pe Cervantes, ce a vizat romanele cavalești. De altfel, didascaliiile inițiale, în afară de stabilirea cronotopului, punctează un dialog textual. Pe lângă portretul lui Petru ce înfățișează un bărbat „foarte bine făcut”, purtând „pecetea inteligenței”, cel al lui Nikita Zotov, prințul-papă și măscăriciul acestuia, este conform descrierii abatelui Dubois: „un pitic bătrân (...), diform, de o urâțenie insuportabilă și cu un glas care aduce cu orăcăitul broaștelor”¹¹.

Lista de *dramatis personae*, diferențiată cultural (ruși, francezi), ilustrează plasarea lui Petru pe „prima poziție”, ceea ce face trimitere la reamintirea lui Marian Popescu din cadrul interviului anterior menționat, respectiv că în formele incipiente ale teatrului românesc aceasta se numea „lista obrazelor”. Cum „obrazul” sugerează „fața socială”, distinctă de cea „personală / interioară”, sunt relativ anticipate: reversibilitatea fețelor, „masca” preferată de către țar, respectiv afinitatea acestuia pentru deghizare, pentru diversiune. Jocul de rol stabilit vizează răsturnarea pozițiilor, asemenea celei din *Prinț și cerșetor*, căci, dacă Zotov este prezentat francezilor ca fiind țarul Rusiei, Petru își asumă statutul de marinar, al unui „brav

punerile lor în scenă”, în Florescu, Judy, *Două lansări de carte în FNT*, Ziarul Metropolis, 30 octombrie 2014, disponibil online: <http://www.ziarulmetropolis.ro/vlad-zografi-doua-lansari-de-carte-in-fnt/>.

⁶ „Eu, două țări cunosc mai bine (...). În Franța am stat doi ani și jumătate iar în Rusia vreo șapte săptămâni (...). Iraționalul acesta rusesc îi tulbură (...). De-asta mi s-a părut mie subiectul atât de interesant pentru o piesă de teatru.”, în Popescu, Marian, *Interviu cu Vlad Zografi: „Eu nu pot să scriu teatru decât despre o epocă decadentă... Și, de fapt, toate epocile sunt decadente.”*, *Semnal teatral*, 5-6 (9-10), Ed. UNITEXT, București, 1996, p. 8, 17.

⁷ Zografi, Vlad, *Petru sau Petele din soare*, Editura Humanitas, București, 2007, p. 23.

⁸ Șindrilaru, Florin (coord.), *O istorie a prozei și a dramaturgiei românești*, vol. II, *Perspectiva personajului literar*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca; Paralela 45, Pitești, 2011, p. 908.

⁹ Zografi, Vlad, *Petru sau Petele din soare*, Editura Humanitas, București, 2007, p. 60.

¹⁰ Popescu, Marian, *Interviu cu Vlad Zografi: „Eu nu pot să scriu teatru decât despre o epocă decadentă... Și, de fapt, toate epocile sunt decadente.”*, *Semnal teatral*, 5-6 (9-10), Ed. UNITEXT, București, 1996, p. 15.

¹¹ Zografi, Vlad, *Petru sau Petele din soare*, Editura Humanitas, București, 2007, p. 7.

lup de mare”. Cum înfățișarea îi diferențiază net, confuzia planează asupra nobilimii franceze, dezvăluind însă „beția”, „nebulia” sau spiritul ludic al lui Petru („Găsiți-mi mințile prieteni... (...) Hai, hai, scotociți peste tot!”¹²). Furând ceasul din corsajul unei contese, acesta conchide, râzând cu poftă: „Nu mai e ceasul! Am abolit timpul! Decret imperial: nu mai există timp!”¹³. Scoaterea măselei funcționarului Jean, deoarece avea „falca stângă umflată”, dezvăluie natura și „pregătirea” plurivalentă a țarului, totul pentru a îndepărta plictiseala, de altfel deplânsă de galici („Eu sunt dulgher! (...) Și artillerist. Și pompier. Și artificier. Și boxer. *Îi trage un pumn zdravăn celui de-al treilea conte care rămâne întins.*”¹⁴). Colecționar de mecanisme a căror funcționalitate nu o înțelegea întotdeauna, pasajul invenției inutile în interiorul căreia se afla un om fiind edificator în acest sens, Petru „invadează” lumea academică franceză, descoperind însă că „soarele are pete”, asemenea viziunii din opera lui Jonathan Swift: „PETRU: E un fel de boală a pielii soarelui, nici astronomii dumneavoastră nu pot spune cu precizie dacă boala e fatală sau trecătoare... Dar mi-e teamă că nu există scăpare... (...) Mă tem că ne aflăm în fața unui zid peste care nu putem trece... Nici măcar mințile luminate...”¹⁵. Deconcentrarea privind personalitatea lui Petru este sugerată și de schimbul de replici dintre spionii Șaliapin și Smirnov care, obișnuiți să cerceteze planurile orașelor de cucerit, se află acum în căutarea „anacronicului” Pierre de la Manque, recomandat de Leibniz, fostul consilier intim al țarului: „ȘALIAPIN: Auzi ce nume! (...) Nu-i nici un cinic în... (Se străduiește să pronunțe corect:) Paris. (Se trânteste pe jos.) (...) Petru azi dă un ordin și mâine, după ce bea o găleată de vodcă, nu-și mai amintește nici cine e *Delamac* al tău”¹⁶. Cinismul, „curent filozofic mort de două mii de ani” rezidă în maniera existențială a acestuia, unul din academicienii consultați punctând: „Era de la început ceva putred cu cinicii ăștia, prea se mândreau cu propria lor mizerie. Căzuseră în exhibiționism. Știți, sire, Antistene, un grec care a trăit cu patru secole înainte de Cristos, umbla mereu cu o manta găurită numai ca să atragă atenția. De altfel, Socrate i-a dat o replică usturătoare. Într-o bună zi, i-a zis lui Antistene: «Văd prin gaura mantalei tale toată vanitatea ta»”¹⁷. Hegemonia culturală a Franței este neînțeleasă de către cei doi, căci, în agitatele hale ale Parisului, constată că brânza și parfumurile „put groaznic”, vinul părănd a fi sirop de coacăze:

„ȘALIAPIN: Străinătate blestemată! Ah, Rusia mea, Rusia mea! ăștia vodcă n-au? (...)

SMIRNOV: Ce i-o fi venit lui Petru? Să mă bată Dumnezeu dacă țara asta merită să fie cucerită.”¹⁸

Deziluzia conducătorului continuă, pentru că filosoful, refuzând mutarea în spațiul rusesc, spre deosebire de metresa Coco, enunță imposibilitatea schimbării oamenilor:

„PIERRE: Fii pragmatic, Petru, tu n-ai nevoie să-i schimbi pe ruși. (...)

PETRU: Dacă nu pot schimba Rusia, atunci la ce bun să cuceresc lumea?

PIERRE: Dacă i-ai schimba pe ruși, atunci n-ai mai putea cuceri lumea”¹⁹.

Dacă ultima parte a existenței filosofului s-a desfășurat în cimitirul Père Lachaise²⁰, de la morți aflând istoria Franței, separarea civilizațiilor este exprimată atât prin spusele țarului:

¹² Idem, p. 25.

¹³ Idem, p. 23.

¹⁴ Idem, p. 24.

¹⁵ Idem, p. 115.

¹⁶ Idem, pp. 14, 49-50 (subl. a.).

¹⁷ Idem, p. 45.

¹⁸ Idem, pp. 12-13.

¹⁹ Idem, p. 62.

²⁰ Autobiografismul este vizibil, după răspunsul dat în Popescu, Marian, *Interviu cu Vlad Zografi: „Eu nu pot să scriu teatru decât despre o epocă decadentă... Și, de fapt, toate epocile sunt decadente.”*, *Semnal teatral*, 5-6 (9-10), Ed. UNITEXT, București, 1996, p. 14.

„La noi craniilor le e frică să vorbească, au căzut într-o muțenie care mă îngrijorează (...)”²¹, cât și prin dialogul personajelor exponențiale celor două spații :

„PETRU: Tu crezi că mie-mi place Europa?... Nu, Pierre, eu am detestat întotdeauna Occidentul. Dar mi-e teamă că e necesar...

PIERRE: La fel de necesar ca ploaia care cade peste cimitir. Hai, Petru, fii rus până la capăt!”²².

Suținerea inflexibilității umane îi va aduce celui din urmă moartea, pentru ca, ulterior, Petru, în timpul disecției, să caute „răspunsul” prin măruntaiele-i, amintind de scena shakespeariană de lângă craniu, sau de cea din *Înger bătrân*, a lui Alexandru Sever. Afecțiunea nu „prea” există pentru „barbarul” țar, căci, plătind-o prost pe Coco, își retrage promisiunea făcută: „Pe Evdokia, prima mea soție, am trimis-o la mănăstire, am s-o trimit și pe Ekaterina. Mănăstirea e un loc foarte sigur, am impresia că țarinelor le place...”²³.

Umorul dezvoltat la nivelul discursului dramatic este „însoțit”, printre altele, de caracterul reflexiv ce vizează aspecte problematice ale existenței, totul putând fi redus la ideea unui *Soleil Couchant*, dar și a unui *Soleil Levant*²⁴, căci, dacă în final Zotov, obosit și dezamăgit, acceptă resemnat întoarcerea în Rusia („Tristețea lui Zotov se transformă în disperare”), Petru, fire energică, în ciuda senzației trăite de moarte succesivă, simbolică, prevede reluarea căutărilor: „Las’ că mai trecem noi pe-aici”²⁵. Asemenea lui Caligula al lui Camus, manifestările lui Petru sunt consecințe ale frământării interioare, astralul, universalul unindu-i „prin disoluție”, întrucât într-o „autoanatomie”, acesta numește pământul „o prelungire” a sa, fiind „creația lui Dumnezeu, fiul Lui iubit”, deci, „pământul e al meu...”²⁶

Elementele de metatextualitate nu lipsesc din text, ducele, ca un „alter ego” auctorial, precizând: „Totul e improvizație, prieteni! Textul piesei pe care o jucăm nu conține suficiente indicații de regie. Chiar și autorul piesei, Creatorul nostru, improvizează fără încetare... Sunt convins că nici în clipa asta nu știe exact ce se va întâmpla peste două minute. Urmărește doar câteva principii vagi, câteva idei...”²⁷. În cadrul aparté-ului, lui Zotov toate i se par „decoruri ale unui teatru ambulant rătăcit între pământ și apă”²⁸. Astfel, privat de funcția mimetică inițială, „la care s-a renunțat în teatrul modern”, decorul „are caracter tridimensional și ocupă spațiul dramatic în totalitatea sa”, fiind „alcătuit din elemente picturale și arhitecturale”²⁹. Astfel, se constată încă o dată dualitățile teatrului presupuse atât de spațiul concret și cel sugerat, cât și de timpul real și cel convențional, de timpul dramatic și cel scenic. Pentru a exemplifica, în această privință, Marian Popescu pune în discuție dificultatea redării decorului actului I: „Dar, o piață, așa cum ai imaginat-o tu în deschiderea piesei, este greu de realizat pe scenă. Se fac strigări, toată lumea strigă, fiecare ce vinde, e multă populație scenică, iar apoi, în restul piesei, ea nu mai apare”. Răspunsul lui Zografî vizează și relația dramaturg-regizor: „E adevărat, dar nu sunt multe personaje. Mie mi-ar plăcea ca un regizor să vadă în piesa mea și altceva, nu doar atât cât se vede la prima vedere, iar dacă aş putea să fiu un fel de *regizor secund* eu l-aş ajuta să vadă mai mult”³⁰.

Despre personaj, Zografî, „numit” fie că ar fi filorus, fie filofrancez, menționează: „Devine, relativ, simpatic. Cât despre final, într-adevăr, se întâlnesc două lumi, lumea rusă, cu

²¹ Zografî, Vlad, *Petru sau Petele din soare*, Editura Humanitas, București, 2007, p. 58.

²² Idem, p. 63.

²³ Idem, p. 54.

²⁴ Ghițulescu, Mircea, *Istoria literaturii române. Dramaturgia*, Editura Academiei Române, București, 2007, p. 808.

²⁵ Zografî, Vlad, *Petru sau Petele din soare*, Editura Humanitas, București, 2007, p. 120.

²⁶ Idem, p. 26.

²⁷ Idem, p. 78.

²⁸ Idem, p. 82.

²⁹ Milea, Doinița, *Metamorfozele dramaturgiei românești. Note de curs*, Biblioteca Universității „Dunărea de Jos”, Galați, p. 6.

³⁰ Popescu, Marian, *Interviu cu Vlad Zografî: „Eu nu pot să scriu teatru decât despre o epocă decadentă... Și, de fapt, toate epocile sunt decadente.”*, *Semnal teatral*, 5-6 (9-10), Ed. UNITEXT, București, 1996, p. 10 (subl. a.).

lipsa ei de măsură, cu ieșirile ei geniale, și lumea franceză, carteziană, cu o anume inteligență, cu o finețe a spiritului. Este o întâlnire urmată, ca orice întâlnire, de o despărțire. O despărțire cu promisiune de revenire. Cum s-a și întâmplat... În orice caz, eu am scris piesa pentru personajul Petru. Mi-a plăcut, e un copil mare, cu idei, cu viziuni fulgurante, cu inițiative, dar un tip infantilizat, bolnav... mă rog, un amestec formidabil, un om fascinant³¹.

Dintre punerile în scenă, se disting cel puțin două, rezonante: cea de la Teatrul de Nord din Satu-Mare, în regia lui Cristian Ioan (28 septembrie 1997), și cea de la Teatrul „Bulandra” din București, în regia Cătălinei Buzoianu (21 martie 1998). Horia Gârbea notează că piesele lui Zografî, dramaturg „de vocație”, „foarte imaginativ în găsierea materialului epic și psihologic, dar foarte riguros în urmărirea logică a premiselor enunțate, speculând abil paradoxul”, „sunt ingenioase și conduse **foarte** sigur ca tehnică teatrală, cu dialoguri firești, dar substanțiale, ceea ce i-a atras pe regizori și pe spectatori”³². Concepția dramaturgului asupra teatrului este redată în linii mari prin apel la creația lui Eugen Ionescu, acesta afirmând că „totul mi se pare destul de tragic, și-n același timp îngrozitor de comic. (...) E mai mult o apropiere în felurile noastre de a privi lumea”³³.

Petru sau Petele din soare presupune încercări ale dramaturgului – într-un discurs ce dezvăluie identități, a reprezentanților unor spații culturale, dar și a celei creatoare – de a pune oamenilor „câte un adevăr sub ochi, ca să fie mai vaccinați în fața vieții”³⁴. Evidențiind într-un mod atrăgător dialogul dintre culturi, precum și cel existent la nivel textual, piesa ilustrează într-o viziune modernă o epocă apusă, în centrul căreia „joacă” un personaj cu o natură pe cât de contradictorie, pe atât de firească, ilustrând, în raport cu celelalte figuri, universalitatea umanului, prezentat și în diversitate, și în unitate.

Acknowledgement: The work of Iancu Elena was supported by Project SOP HRD - PERFORM /159/1.5/S/138963.

Bibliografie

I. Corpus

Zografî, Vlad, *Petru sau Petele din soare*, Editura Humanitas, București, 2007.

II. Istorii și studii literare

Ghițulescu, Mircea, *Istoria literaturii române. Dramaturgia*, Editura Academiei Române, București, 2007.

Milea, Doinița, *Metamorfozele dramaturgiei românești. Note de curs*, Biblioteca Universității „Dunărea de Jos”, Galați.

Șindrilaru, Florin (coord.), *O istorie a prozei și a dramaturgiei românești*, vol. II, *Perspectiva personajului literar*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca; Paralela 45, Pitești, 2011.

III. Sitografii

Căuțiș, Alexandru, *Interviu cu Vlad Zografî: „Elveția e o țară în care-ți vine să te sinucizi!”*, Kamikaze

³¹ Popescu, Marian, *Interviu cu Vlad Zografî: „Eu nu pot să scriu teatru decât despre o epocă decadentă... Și, de fapt, toate epocile sunt decadente.”*, *Semnal teatral*, 5-6 (9-10), Ed. UNITEXT, București, 1996, p.16.

³² Gârbea, Horia, *Vlad Zografî: Cine poate schimba oamenii?*, *Jurnalul.ro*, 7 mai 2009, disponibil online: <http://jurnalul.ro/cultura/arte-vizuale/vlad-zografî-cine-poate-schimba-oamenii-506690.html>.

³³ Oprea, Maria, *Vlad Zografî: „Este foarte emoționant să vezi locurile de unde au venit ai tăi”*, *Asociația Liga albanezilor din România*, nr. 156, octombrie 2014, disponibil online.

³⁴ Căuțiș, Alexandru, *Interviu cu Vlad Zografî: „Elveția e o țară în care-ți vine să te sinucizi!”*, Kamikaze, disponibil online.

<http://www.kmkz.ro/de-pe-teren/interviu-dezvaluiri/vlad-zografi-%C3%83%C2%A2%C3%82%C2%80%C3%82%C2%9Eelvetia-e-o-tara-in-care-ti-vine-sa-te-sinucizi%C3%83%C2%A2%C3%82%C2%80%C3%82%C2%9C/>.

Ciocan Ioana-Tatiana, *Didascaliile- punți de legătură între nivelul textual și cel al reprezentării unei piese de teatru*

http://www.upm.ro/facultati_departamente/stiinte_litere/conferinte/situl_integrare_europeana/Lucrari5/IETM5_Part23.pdf.

Constantinescu, Marina, *E o crimă să ai idei, România literară*, Nr. 24, 1999

http://www.romlit.ro/e_o_crim_s_ai_idei.

Florescu, Judy, Două lansări de carte în FNT, *Ziarul Metropolis*, 30 octombrie 2014

<http://www.ziarulmetropolis.ro/vlad-zografi-doua-lansari-de-carte-in-fnt/>.

Gârbea, Horia, *Vlad Zografi: Cine poate schimba oamenii?*, *Jurnalul.ro*, 7 mai 2009

<http://jurnalul.ro/cultura/arte-vizuale/vlad-zografi-cine-poate-schimba-oamenii-506690.html>.

Martin, Matei, *Vlad Zografi: dramaturg & editor, Dilemateca*, anul VII, nr. 71, 25 aprilie 2012

<http://dilemaveche.ro/sectiune/dilemateca/articol/vlad-zografi-dramaturg-editor>.

Oprea, Maria, *Vlad Zografi: Este foarte emoționant să vezi locurile de unde au venit ai tăi, Asociația Liga albanezilor din România*, nr. 156, octombrie 2014

http://www.alar.ro/n85/literatura-c603/interviu_cu_scriitorul_vlad_zografi_este_foarte_emotionant_sa_vezi_locurile_de_unde_au_venit_ai_tai-s1106.html

Zografi, Vlad, *Nu mă interesează modele, nu mă conformez lor, România literară*, nr. 26, 2007

http://www.romlit.ro/vlad_zografi_nu_m_intereseaz_mdele_nu_m_conformez_lor.